

Далі вміщуються норми, згруповані з окремих питань, що стосуються того чи іншого аспекта правового регулювання. Згодом викладаються додаткові положення, що стосуються усіх або кількох питань, що належать до сфери правового регулювання. Хоча знову ж таки є загроза того, що у різних розробників проекту нормативного документа може бути неоднакове розуміння логічного зв'язку між його елементами [5, с. 23–24].

1. Риндюк В. І. Техніко-юридичні помилки в нормативно-правових актах: поняття та види. *Держава і право*. 2012. Вип. 57. С. 3–9.
2. Скрипнюк О. В., Теплюк М. О., Ющик О. І. Законодавчий процес і парламентська законодавча процедура в Україні. Київ : Атіка-Н, 2010. 92 с.
3. Проект Закону про нормативно-правові акти від 01.12.2010. *Верховна Рада України*. URL : https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=39123.
4. Про затвердження Правил підготовки проектів актів Кабінету Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України від 6.09.2005 № 870. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/870-2005-%D0%BF#Text>.
5. Риндюк В. І. Правотворчі помилки: поняття, види, способи їх попередження, виявлення та виправлення. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 8. С. 21–27.

УДК 342.565.5:347.962

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/245-247

Олександра МІНЧЕНКО

слухач магістратури ННІ права
та підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції

Валентина БОНЯК

завідувач кафедри теорії
та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ЮРИДИЧНІ ПРАВА І ОБОВ'ЯЗКИ СУДДІВ ЯК НОСІЇВ СУДОВОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Судді, здійснюючи правосуддя та реалізуючи свої повноваження в Україні, наділені юридичними правами та обов'язками, які визначені в Конституції України, законах України «Про судоустрій та статус суддів», «Про Вищу раду правосуддя», «Про Конституційний Суд України», Кодексі суддівської етики, інших кодексах та нормативних актах.

Юридичні права та обов'язки судді складають основу його правового статусу (як службовця – суб'єкта державно-службових відносин, як суб'єкта здійснення правосуддя, як суб'єкта внутрішньо-службових відносин тощо). З огляду на те, що судді є незалежними носіями судової влади в державі, важливим є дотримання пропорційності у співвідношенні їхніх прав та обов'язків.

Права та обов'язки судді складають основу їхнього правового статусу, що відповідає тій якості, в якій вони вступають у правовідносини, а також виду цих правовідносин. Це означає, що суддя може бути носієм службово-трудова, адміністративних, соціальних, державно-владних та інших прав та обов'язків, які за змістом відрізняються одне від одного. Права та обов'язки судді, до якого б виду вони не належали, мають свої специфічні особливості [1]. Насамперед необхідно зазначити, що судді здійснюють свою трудову діяльність лише на професійній основі, приймаючи рішення у справах тільки від імені держави, за свою діяльність вони отримують заробітну плату з Державного бюджету України.

Як зазначено у науково-практичному коментарі за редакцією В. Теліпка та В. Молдаван, права суддів мають свої характерні риси, а саме: 1) вони належать конкретному суб'єкту, тобто судді; 2) ґрунтуються на нормах позитивного права – Конституції України та законах України; 3) являють собою забезпечену державою і правом можливість певної поведінки, спрямовану на досягнення певного соціального блага; 4) їх виникнення

обумовлено конкретним юридичним фактом – призначенням (обранням) на посаду судді; 5) зміст та обсяг прав суддів визначається специфікою правового статусу носіїв судової влади в конкретній державі; 6) забезпечуються загальними (економічними, політичними, ідеологічними, організаційними) і спеціальними (юридичними) гарантіями; 7) їх порушення тягне за собою юридичну відповідальність, передбачену законодавством [2].

Основні права та обов'язки судді як носія судової влади, визначені в ст. 56 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [3]. Указану статтю законодавець розпочинає з ч. 1, в якій зазначено наступне: «Права судді, пов'язані зі здійсненням правосуддя, визначаються Конституцією України, процесуальним та іншими законами».

Слід наголосити на тому, що до прав судді суб'єкт законотворчості відносить:

- брати участь у суддівському самоврядуванні;
- утворювати та бути членом громадських об'єднань, тобто брати участь у їхній діяльності з метою як підвищення свого професійного рівня, так і захисту своїх прав, свобод та інтересів;
- бути членом національних або ж міжнародних об'єднань (асоціацій), а також інших організацій, що ставлять за свою мету: а) захист суддівських інтересів; б) утвердження авторитетності судової влади у суспільстві та державі; в) подальший розвиток юридичної професії та юридичної науки;
- підвищувати свій професійний рівень. Таке підвищення передбачає забезпечення суддям проходження відповідної підготовки (пп. 2-5 ст. 56) [3].

Обов'язки суддів як носіїв судової влади в Україні законодавець визначив у чч. 6–7 ст. 56 аналізованого Закону. Так, зокрема, обов'язок додержання присяги суб'єкт законотворчості визначив окремо від інших зобов'язань суддів, а саме у ч. 6 у такий спосіб підкреслюючи його важливість, відправний характер, а саме визначаючи його як обов'язок першого порядку.

Інші обов'язки законодавець перераховує у ч. 7 ст. 56 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» під назвою: «Суддя зобов'язаний» та відносить до них такі міри необхідної поведінки зазначених суб'єктів:

- 1) обов'язок безсторонньо, справедливо, вчасно, відповідно до вимог законодавства з дотриманням засад та правил судочинства здійснювати розгляд і вирішення судових справ;
- 2) дотримання правил суддівської етики (включно і прояв та підтримання високих стандартів поведінки у будь-якій діяльності задля зміцнення суспільної довіри до суду та впевненості громадян в чесності й непідкупності суддів);
- 3) подання декларації доброчесності судді й декларацій його родинних зв'язків;
- 4) обов'язок виявляти до учасників процесу повагу;
- 5) нерозголошення відомостей, які становлять: а) таємницю, що охороняється законом; б) таємницю нарадчої кімнати; в) таємницю закритого судового засідання;
- 6) виконання вимог та дотримання обмежень, що встановлені законодавством щодо запобігання корупції;
- 7) надання декларацій особи, яка уповноважена на виконання функцій держави/місцевого самоврядування;
- 8) систематичний розвиток професійних навичок (умінь) з підтримання належного рівня кваліфікації, що необхідна для виконання суддівських повноважень у суді на посаді, яку він обіймає;
- 9) у випадках втручання в його діяльність як судді щодо здійснення правосуддя – обов'язок повідомляти про це Вищу раду правосуддя та до Генерального прокурора протягом п'яти днів після того, як про таке втручання йому стало відомо;
- 10) надання підтвердження законності джерел походження майна при проходженні кваліфікаційного оцінювання чи в порядку дисциплінарного провадження щодо судді (у випадках, коли обставини, що можуть мати наслідком притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, викликають сумнів у законності джерела походження майна або доброчесності поведінки судді) [3].

Як зазначалося нами вище, законодавець у ч. 5 ст. 56 до прав судді відносить його можливість з підвищення свого професійного рівня та проходження з цією метою відповідної підготовки. Ці положення корелюють з приписами, вміщеними у ч. 8 цієї ж статті аналізованого Закону: «Суддя проходить підготовку у Національній школі суддів України не менше ніж раз на три роки». З огляду на це вважаємо, що такі приписи є одночасно і правом, і обов'язком судді.

Отже, здійснений аналіз юридичних прав і обов'язків суддів як носіїв судової влади

в Україні надає нам можливість дійти висновку про те, що в національному законодавстві в цілому дотримано пропорційність в співвідношенні як прав, так і обов'язків судді. Водночас реалізація прав цих суб'єктів практично в кожному випадку забезпечена відповідною системою правових або організаційних гарантій (про що свідчить зміст ч. 9 ст. 56 та ст. ст. 48–50 Закону України «Про судоустрій та статус суддів»), в той час як виконання переважної більшості обов'язків здебільшого залежить сумління судді, свідомого, чесного ставлення до своєї діяльності. Звідси випливає те, що при доборі кандидатів на посаду судді необхідно досить ретельно та відповідально підходити до перевірки особистісних та морально-етичних якостей кандидата, враховуючи при цьому напрацьований як вітчизняний, так і багатий зарубіжний досвід з цього питання.

1. Шпенюв Д. Ю. Суб'єктивні права та юридичні обов'язки суддів як носіїв судової влади в Україні. *Наше право*. 2014. № 10. С. 43–48.

2. Теліпко В. Е. Закон України «Про судоустрій і статус суддів». Науково-практичний коментар / за ред. Молдована В. В. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 528 с.

3. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.

УДК 342.727+351.741:351.941

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/247-249

Цовінар МОВСЕСЯН

студентка ННІ права

Сумського державного університету

СВОБОДА ВИРАЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕМОКРАТИЧНОГО ЦИВІЛЬНОГО КОНТРОЛЮ ЗА СЕКТОРОМ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

Свобода вираження поглядів у сучасному суспільстві є одним з найвагоміших елементів впливу громадськості на дії публічної влади загалом та окремих політиків чи публічних службовців. За умов війни, в яких сьогодні перебуває Україна, доцільність та цінність такого впливу у сфері безпеки й оборони держави є досить контраверсійною проблемою. З одного боку, довіра громадян до сектора безпеки і оборони є критично важливою для ефективного функціонування структур, які забезпечують його функціонування. Свобода вираження поглядів сприяє створенню відкритого та прозорого середовища, де громадяни можуть ставити питання, подавати запити, брати участь в обговоренні чутливих проблем та вимагати відповідальності влади. З іншого, надмірне висвітлення безпекових питань і заходів протидії загрозам може дати ворогу цінну інформацію, яка стане засобом для гібридних впливів чи інструментом для спрямування прямих збройних атак.

Демократичний цивільний контроль являє собою сукупність видів моніторингової діяльності, націлених на формування і розвиток суспільних відносин, охорону цінностей, які представляють публічний інтерес, відповідно до вимог і процедур, встановлених законодавством. У свою чергу, цивільний контроль над сектором безпеки і оборони уособлює ті самі, проте вузько спрямовані на сферу національної безпеки, види моніторингу інтересів людини, суспільства і держави у сфері національної безпеки і оборони. Предметом такого контролю є насамперед дотримання суб'єктами, які забезпечують функціонування сектора безпеки і оборони, принципів законності, позапартійності, верховенства права, демократичної підзвітності та прозорості діяльності.

Дослідники, визначаючи мету демократичного цивільного контролю, в публікаціях, оприлюднених до повномасштабного вторгнення, зауважують, що вона охоплює низку моментів, а саме: «забезпечення цивільної пріоритетності при розробленні та реалізації державної політики у сфері національної безпеки», запобігання протиправній діяльності та порушенням прав людини, сприяння формуванню стратегічних основ національної безпеки і оборони, ефективності використання ресурсів (матеріальних, фінансових людських та інших), які виділяються для цього сектора, реформуванню сектора безпеки і оборони з урахуванням пріоритетів європейської та євроатлантичної інтеграції [1, с. 39–40]. Загалом погоджуючись із наведеними твердженнями, зауважимо, що питання «цивільної